

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

SORJ CHALANDON

ÎNVERSUNAT

Traducere din limba franceză și note de
DANIEL NICOLESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

SORJ CHALANDON

L'ENRAGÉ

Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 2023

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2025,

pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CHALANDON, SORJ

Înverșunat / Sorj Chalandon;

trad. din franceză și note de Daniel Nicolescu. –

București: Humanitas Fiction, 2025

ISBN 978-606-097-591-5

I. Nicolescu, Daniel (trad.)

821.133.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

TUTUROR CELOR
CARE AU MURIT DE PLICTISEALĂ ÎN LICEU
SAU
CARE AU PLÂNS DIN PRICINA FAMILIEI LOR,
CARE, ÎN COPILĂRIE,
AU FOST TIRANIZAȚI DE PROFESORII LOR
SAU
BĂTUȚI DE PĂRINȚI

Le dedic această carte:

JULES VALLÈS, *Copilul*

1
Râie

11 octombrie 1932

Toți stau cu capul plecat, cu nasul în strachina pentru câini. Halesc, lipăie, înting în borhotul pe care-l au în față. La masă, orice zgomot e interzis. În cantină trebuie să domnească tăcerea.

— Tăcere, s-a-nțeles? a trântit Chautemps, ca să-i impresioneze pe nou-veniți.

Cu excepția recreației, orice vorbă e pedepsită.

Supraveghetorul-șef îngrădește până și schimbul de priviri.

— Vă citesc în ochi, tâlharilor.

Fostul subofițer se plimbă printre mese, încliflat în uniformă lui albastră.

— Văd ce mârșăvii puneți la cale.

Cascheta lui de paznic printre țestele noastre rase. Moy-san, Trousselot, Carrier, Albina, Malo Micuțu', până și Soudars, caidul, toți stau cu capul între umeri. Trupa noastră de derbedei pare o armată pusă cu botul pe labe.

— Sunteți niște spurcați!

Chautemps izbește într-o masă cu chipiul lui cu trese. S-a apropiat de mine.

— Râie, ochii-n pământ!

Îi înfrunt privirea.

O să mă lovească. Știu.

Își drege vocea. Semn că e furios.

— Râie!

Nimeni n-are voie să-mi spună așa. Niciodată. E numele meu de război, câștigat cu prețul unor dinți spărți. Doar eu îl rostesc. Îl revendic, iar celorlalți le e frică de el. Nici un deținut, nici un paznic, nici măcar directorul Colmont nu are voie să-l folosească. „Râie“ e emblema și furia mea.

Chautemps se apropie. Stau la masă în capul băncii, al cincilea pe rândul meu. Nu văd decât spinări gheboșate. Chiar și la pușcărie, indivizii stau față-n față la masă, sporovăiesc ca la crâșmă. Aici însă, în colonia penitenciară Haute-Boulogne, ne-au pus unul în spatele celuilalt, șiruri de cefe, cu interdicție să ne-ntoarcem.

— Uită-te în farfurie!

O tingire spoită.

În Mayenne, porcii noștri mâncau tot din așa ceva. Îl înfrunt. Zâmbet într-o dungă.

— În troacă, vrei să spui.

Fără o vorbă, paznicul înșfacă stacana boțită din dreptul meu și mi-o aruncă-n față. O scatoalcă de metal. Țucalul mă nimereste în obraz. Sunt learcă. Iar acum Chautemps e lângă mine, ditamai tăntălăul cu brațe blegi, neștiind ce să facă.

Când șefu' m-a pus să-mi plec privirea, am înhățat furculița, cu un dinte lipsă și alți trei ascuțiți. Să fac o plesnă. Paznicul m-a văzut.

— Uită-te-n farfurie!

Îi sar la gât. Ticălosul e bine legat. De înălțimea mea, la fel de greu, doar că eu am 18 ani, el, 50. Un animal care-și atacă stăpânul. Care-l târăște după el în cădere. Atacul îl dezechilibrează, ridică mâinile-n aer, se prăbușește pe spate, țeasta i se lovește violent de pământ. Iar eu sunt deja călare pe el, agățat de gulerul uniformei. Urlu, uitându-mă-n ochii lui. Îi strivesc gâtul cu brațul. Scot limba. O rotesc în toate părțile. Un câine care plescăie.

— Asta-nseamnă spurcat, șefu'?

Ni s-au ciocnit frunțile, spaima lui, bucuria mea.

— Ia zi, șefu', asta-nseamnă spurcat?

Din fundul cantinei, paznicii dau năvală zbierând. Bocancii lor cu blacheuri lovind cimentul. Ridic cascheta lui Chautemps, mi-o trag până spre ochi fără să slăbesc strânsoarea.

El ocnaș, eu paznic.

— Ajunge, Râie! Dă-mi drumul!

Voce găuită. Ochi răvășiți. Fața aproape vânăță.

Trei supraveghetori se năpustesc asupra mea, îmi mușcă victima. Îi ronțai beregata. Praznicul lupului. Dar dinții stricați nu pot dovedi pielea de om. E elastică, tare, nu se lasă despicată. N-am ajuns la carne. Gust de sânge și-atât. De-atâtea ciomege, falca mea se dă bătută. Am o haită de paznici în cârcă. Mă ridică, îmi pun cătușe. Un gardian mă pocnește-n ceafă cu o vână de bou și mă scuipă-n ochi.

— Afurisitu' naibii!

Tremur. Toți tremură. Două țuitori de fluier.

Hărmălaia din cantină trebuie să înceteze.

S-a isprăvit. Urma să fiu zvârlit la carceră, doar cu pâine și apă. Sau târât în fața unei comisii de judecată, ca să fiu trimis la Eysses¹!

Penitenciarul furioșilor. Cea mai cumplită amenințare.

Înainte să fie adus aici, caidul Soudars zăcuse acolo timp de trei ani. Nu vorbea despre locul respectiv, dar se fălea cu el. Era medalia lui de vitejie. De fapt, doar i-a ajutat dinții să crească. Deținutul era prea firav pentru crâncenul stabiliment de la Villeneuve-sur-Lot. Administrația penitenciară l-a transferat la Belle-Île pentru bună purtare.

Șeful paznicilor se așază cu greu. Își vine-n fire, îmbrățișându-și genunchii strânși. Nu l-am văzut niciodată doborât. El, care zice că e vărul lui Camille Chautemps, președintele

1. Centru de detenție situat în Villeneuve-sur-Lot, în spațiul unei foste abații benedictine. Destinat delincvenților minori, aici erau trimise spre reeducare elementele recalcitrante din alte colonii penitenciare.

Consiliului de Miniștri, seamănă cu un țânc care a căzut de pe bicicletă. Privire pierdută. Gât însângerat. Încă mai am pe cap cascheta lui de caraulă.

Un paznic mi-o smulge.

*

Ambroise Chautemps s-a oprit în dreptul meu, țanțoș nevoie mare, cu brațele încrucișate. Și-a dres vocea. Mă brava, încruntat și cu bărbia sus.

— Uită-te în farfurie!

Șeful supraveghetorilor știa ce crize fac. Deliruri, cum le spunea. Îi povestisem medicului despre ele. Iar acesta dusesese vorba. Visam că ucid, ca să nu trebuiască s-o fac în realitate. Îmi urmam impulsul și mă închipuiam trecând la fapte. Strigătele, privirile, spaima. Mă auzeam cum lovesc. O suviță de păr smulsă, o ureche storcită cu pumnul. Simțeam în gură gustul sângelui, sărătura, metalul, greața. Până și lacrimile celorlalți pe limbă. După o asemenea răbufnire de furie, mi se făcea frig, tremuram. Dar mi-era și teamă. Fără să mă clintesc de pe banchetă, fără să mă ridic din pat, fără să-mi pierd din ochi gamela, rănisem un deținut, ucisesem un paznic, distrusesem cantina, evadasem.

De data asta îl mâncasem cu fulgi cu tot pe Chautemps.

Trăgeam adânc aer în piept, îmi tremura mâna, strânsă pumn pe sub masă. Cealaltă era vârâtă în buzunar, frământând panglica de la maică-mea ca pe o mătanie.

A fost nevoie de câteva minute ca să-mi vin în fire. Ca să pricep că nu se-ntâmplase nimic. Ca să mă liniștesc. Ca să-mi spun că mă înșelasem. Paznicul a văzut că mă uitasem la el. Ochii mei de nebun. Gura căscată. Îi hăpăisem gâtul și știa. Simțea că-i înfigeam furculița în ceafă, când era întors cu spatele. Că îl străpungeam cu vergeaua de matisare șterpelită

de la fabrica de frânghii. Că îi zdrobeam fruntea de marginea unui birou, râzând. Îmi ghicea gândurile. Când se uita la mine, își vedea crucea.

S-a aplecat spre mine.

— Privirea-n jos, Bonneau!

M-am uitat în jos.

Trousselot, Carrier, Soudars, Albina și toți ceilalți au făcut la fel.

— Gura, Malo!

Eram așezat la capăt de bancă. Locul meu obișnuit. Chau-temps și-a reluat rondul printre coloniști. Așa ne ziceau cei din oraș. El ne poreclise „spurcații“. Încruntați, eram o amenințare. Zâmbitori, o primejdie și mai și. Credea că-l ducem cu zăhărelul ca să punem la cale cine știe ce tărașenie. Și-avea dreptate. Eram neobosiți. Complotam chiar și când stăteam cu nasu-n gamelă. Îi țineam piept, îl umpleam de sânge. Îi înfruntam și pe ceilalți supraveghetori. Îi pedepseam pe puștii idioți care urmau ordinele ca niște oi. Îi cafteam pe alde Soudars, pe mahări, pe ăia tare-n clanță, pe ăia cu pumni de oțel, pe ăia care-i pipăiau la dușuri pe tipii mai slabi, pe ăia care mă provocau, pe ăia care mă ponegreau.

Mi-am luat lingura murdară ca să râcâi tocana de pe fundul străchinii. Rămăseseră din mine doar ceafa și greabănul. Un derbedeu domesticit, cu fruntea lipită de buza gamelei. Un băiat ascultător.

*

Șapte dintre ai noștri evadaseră cu două zile în urmă. Am vrut și eu să-mi vărs năduful. Chiar prizonier în cantină, îmi făcea bine să fac rău. Colegii profitaseră de o ieșire în afara zidurilor și o tuliseră, având pe urme paznici, țărani și pescari.

Șeful de atelier îi povestise toate astea unui îndrumător. Trousselot trăsesese cu urechea. Era de jurnă la frecat podele, pândise răbduriu, aplecat peste mătură.

După două zile de rătăcit prin landă, băieții spărseseră poarta fostului castel al lui Nicolas Fouquet, care slujise de cartier disciplinar al coloniei. La vremea lui, viconte cum-părase Belle-Île¹ pe două parale.

În zilele noastre, micuța fortăreață aparținea unui dentist parizian care nu locuia acolo. Conduși de colonistul Délivas, cei șapte au năvălit în clădirea pustie. Au furat un pistol, două florete și o sabie. Au prăduit și pivnița, au băut vinurile de soi direct din sticlă. Preveniți de niște fermieri, jandarmii au tras focuri de armă în aer ca să-i scoată afară. Și-atunci coloniștii și-au luat tălpășița prin pădure, având la ei pâine și un boț de unt. I-au găsit după șase zile, pitiți într-o peșteră de pe coastă. Au ieșit cu pieptul în față, zicând că preferă să moară decât să se întoarcă în colonie. Cu ordin de la citadelă, militarii s-au angajat să-i escorteze pe evadați până la închisoarea din Lorient. Așa că Délivas, căpetenia, și restul grupului s-au predat, printre pietrele, bulgării de pământ și scuipații celor din vecinătate.

— Conducătorii vor fi judecați, iar complicii lor vor merge la Eysses, a adăugat șeful de atelier.

S-a întors spre Trousselot.

— Ce cauți aici, bă? Hai, mai cu talent, puturosule!

Uite-așa am aflat noi despre evadare.

*

În seara aceea, cartaboi erau cu capsă pusă. Ne-au aliniat printre barăci. Era frig, un început de ploaie. Chautemps a zbierat.

— O să urcați în celule unul după altul!

1. Cea mai mare dintre insulele bretone, situată la 17 km de țărmul continental, în golful Gascogne.

Cei mai tineri au mers primii, agățați de balustrada abruptei scări exterioare care ducea la etaj. Cincisprezece trepte numai găuri, cu lemnul lunecos din pricina ploii.

— Suntem cu ochii pe voi!

Îl aștepta pe deținut să ajungă sus și apoi îl chema pe următorul.

Fiecare copil urca domol, izbind puternic cu bocancii în trepte.

— Cu toate rahaturile astea ale voastre o să ajungem mâine! a mormăit cineva din șir.

Chautemps s-a repezit la noi. Și-a scos vâna de bou.

— Cine-a vorbit?

Recunoscusem vocea gravă a lui Marc Auzenet. Toată lumea a plecat capul.

Șeful strângea din dinți.

— Vă pedepsesc la nimereală, sau vă țin pe toți afară?

Tăcere.

— Tu ai fost, Loiseau?

Tănărul colonist a căscat doi ochi imenși. Mahării precum Auzenet îi spuneau „Domnișoara“. Un chip de porțelan, doi ochi foarte albaștri, înota în uniformă. Nu se plângea niciodată de nimic. Pleca fruntea, se scurgea pe lângă ziduri, accepta toate corvezile și îl bucura un singur lucru: să sufle în clarinet acorduri de fanfară. Camille Loiseau era orfan. Delictul lui? Fusesse abandonat de părinți la vârsta de 12 zile, învelit în scutece și lăsat pe timp de noapte în fața intrării de la catedrala Saint Corentin din Quimper. De-aia fusesse închis aici de la vârsta de 12 ani până la majorat. Și de-aia trăia cu ochii în pământ.

Chautemps se lua de cel mai slab dintre noi.

Paznicul i-a ridicat bărbia cu pulanul lui împletit.

— Ia zi, moacă de înger! Te-ascunzi după cei puternici ca să faci mișmașuri?

Loiseau a plecat capul.